

Tamási Város Zöld infrastruktúra hálózat fejlesztési- és fenntartási akcióterv v.1.0.

VEZETŐI ÖSSZEFOGLALÓ

Munkacsoport tagjai:

Tájépítészet, település-rendezési
zöldfelületi és tájrendezési tervezés és
szakértés, természetvédelem:

Böszörményi Krisztina
okl. tájépítész
K1-02-0031, TK-02-0031

Böszörményi Krisztina

Térinformatika, településrendezés:

Horváth Márton
okl. településmérnök

Horváth Márton

Dendrológia, zöldfelület-gazdálkodás:

Nagy Ervin
tájépítész

Nagy Ervin

Készült Tamási Város Önkormányzatának megbízásából

2017. július-december

Célok és okok

Tamási Város Önkormányzata 2017-ben adott megbízást a Zöld infrastruktúra fejlesztési akcióterv elkészítésére. Ez az ágazati stratégia az első olyan önálló dokumentum, amely Tamási zöld jövőjét szándékozik felvázolni és keretbe foglalni. Élhető városi jövőképet ajánl, a városlakók zöldfelületi, rekreációs ellátottságának javítását, a városökológiát javító beavatkozásokat annak érdekében, hogy a Tamási, mint lakóhely vonzó maradjon a lakosság teljes korosztályi spektruma számára. A zöldfelületi rendszer fejlesztése nem „csupán” városökológiai, környezetvédelmi, településszétválasztási kérdés, hanem a zöldterületekkel kapcsolatos előnyök a település élhetőségének javításán keresztül a település népességmegtartó és egészségmegőrző, rekreációs erejét, a versenyképességét, a lakás- és telekárakat is jelentősen befolyásoló gazdasági tényező is; a zöldfelület az önkormányzati vagyon része¹.

A zöldfelületi rendszer elemire vonatkozó javaslatok megvalósulását alapvetően meghatározza a döntéshozóknak és a lakosságnak a város zöldfelületeihez való hozzáállása, a zöldfelületi megjelenéssel szemben támasztott jövőkép. A tervezéssel párhuzamosan elindított **Zöld Konzultáció kérdőívét megválaszolók több, mint 80%-a úgy véli, hogy fontos, illetve nagyon fontos szerepe van a zöldfelületeknek az ide látogatók Tamásiról alkotott képében.** Ha elfogadjuk, hogy Tamási számára a zöldfelületi arculat idegenforgalmi vonzerőt jelent, akkor ezt prioritásként kell kezelni. Ugyancsak fontos fejlesztési szempont a kutatásban megkérdezettek szerint a parkerdő és a többi meglévő zöldfelület természeti állapotának megőrzése, illetve a lakótelepi zöldfelületek fejlesztése és a városi parkok felújítása. A lakosság ezen véleménye összhangban van azzal a szakmai meggyőződésünkkel, hogy a meglévő közhasználatú zöldfelületek mennyiségi és minőségi fejlesztése, a fenntartás színvonalának javítása a legalapvetőbb feladat, ami relatíve a legkisebb ráfordítással valósítható meg.

Természeti, környezeti értékeink megőrzéséhez és fejlesztéséhez hosszútávon gondolkodó és széles társadalmi bázison alapuló városirányítási, és zöldfelület-gazdálkodási rendszer szükséges. A stratégia megfogalmazásánál olyan város képe lebegett előttünk, melyben a Tamási ismét vonzóvá válik. Ebben a mindennapi városi élet szempontjából meghatározó a zöldfelületek, zöldterületek aránya, mennyisége és minősége, valamint az épített és természeti környezet összhangja. **Jövőképünk Tamási város természeti értékeinek megőrzésére alapozott, hosszú távú fejlődés. Célunk a természeti és az épített környezet összehangolt, a közösség részvételével történő fejlesztése, az emberek életminőségét javító, és igényeihez folyamatosan alkalmazkodó zöldterületi rendszer és hálózat kialakítása, hatékony működtetése.**

A terv a város egésze szintjén, hosszú távon gondolkodva tárgyalja a város zöld és kék infrastruktúrájának adottságait és fejlődési lehetőségeit. A dokumentum legfontosabb eredménye az elvégzendő feladatok körének felmérése. A Koncepcióban kidolgozott célrendszerből levezetve kerültek megfogalmazásra azok a projektjavaslatok, amely megvalósulása jó eséllyel biztosítja a város számára, hogy a jelenlegi folyamatokat és tendenciákat megfordítsa, és elindítsa a várost egy fenntartható zöld pályán. A konkrét fejlesztési akciók tervezése e dokumentumnak nem volt határozott célja, de a célok akcióterületekre, feladattípusokra való vonatkoztatása, feladatokra való bontás azonban lehetővé teszi a projektekben való felhasználásukat. A megvalósításra kerülő projekteknek a város intézményi és földrajzi környezetében érintett szervezetek stratégiáival is összhangban kell állnia, és meg kell felelnie az EU és Magyarország fejlesztési céljainak, kritériumrendszerének és operatív programjainak. A stratégia készítésének e követelmény teljesítése is fontos szempontja volt. Az akcióterv emellett számos olyan javaslatot tartalmaz, amelyek nem beruházás tartalmúak, hanem helytelen vagy eredménytelen folyamatok megváltoztatására, hiányzó vagy előnyösen bevezethető folyamatok megszervezésére, majd a folyamatok fenntartására irányulnak.

Megállapítások

A Tamási közigazgatási területét érintő természetvédelmi kijelölések összesen 1888,5281 ha területet tesznek ki, ezzel részben átfedésben cca. 1900 ha erdő található, ami a közigazgatási terület mintegy 17%-a. Ez a magas arány, és az erdőterület kompakt elhelyezkedése meghatározza a település zöldfelületi karakterét. Bár a

¹ IV. Nemzeti Környezetvédelmi Program 2014-2019

parkerdő egyedi környezeti adottságokkal és szerteágazó funkciókkal rendelkezik, de a hagyományos közparkokhoz viszonyítva más jellegű rekreációs lehetőséget biztosít. Ezért lehetséges, hogy a város déli részén található erdők biztosította magas zöldfelületi arány és funkcionális gazdagság ellenére a rekreációt szolgáló zöld és kék felületek hiánya rendszeres és sokat emlegetett probléma a városlakók részéről. A zöldfelületek térbeli és történeti összefüggései alapján elmondható, hogy Tamási zöldfelületi rendszere a városszerkezet jellegéből és fejlődéséből adódóan hiányos. Tamási nem rendelkezik nagyobb komplexitású ún. városi parkkal, ahol a széleskörű közparki rekreációs funkciókon kívül különböző egyedi intézmények színesítik a kínálatot. Ezt a szerepet Tamásiban a parkerdő tölti be. A parkerdő mellett csak közkert kategóriájú, kisebb területű (0-1 ha) és legfeljebb 1-2 funkcióval rendelkező zöldfelületeket, valamint a közterületek, lakótelepek többé-kevésbé összefüggő zöldfelületeit találjuk. Ezért lehetséges, hogy a **kérdőíves felmérésben a megkérdezettek a fenntartási hiányosságok mellett legkevésbé a zöldfelületek mennyiségével és méretével voltak elégedetlenek**. Az 1 ha alatti közkertek elsősorban a környező lakóterületek kiszolgálására alkalmasak, de egy-egy népszerű funkció (játsszótér), illetve az igény miatt ennél nagyobb vonzáskörzettel rendelkezik. Ebből a terület túlhasználata, zsúfoltsága következik.

A ZIFFA keretében készülő fakataszter elkészítésére és átadására két ütemben kerül sor. Az elvégzett állapotfelmérést követően ütemezhetővé válnak a szükséges kertészeti beavatkozások, a fasorok pótlása, fokozatos cseréje, esetleges teljes leváltása. A kataszter későbbi folytatása, naprakészen tartása, a térinformatikai adatbázis üzemeltetése szükséges.

Tamási zöldfelületi rendszeréről elmondható, hogy:

- A belső városrészek területén szigetes, elaprózódott elrendeződésű
- A lakótelep területeken viszonylag folyamatos, a telepszerű beépítések nagy, közösség által igénybe vehető zöldfelülettel bírnak.
- A város déli külterületi részein folyamatos és összefüggő
- A középső zónába beékelődő kék- és zöldfolyosók külterületek zöldfelületeit kapcsolják össze a belterületi zöldfelületekkel

Az ökológiai hálózat elemei kapcsolatot képeznek a külső zöldfelületi elemekkel. A déli területeken az erdők túlsúlya, míg az északi külterület művelésre alkalmas síkságain a mezőgazdasági területek jellemzőek.

A klímaváltozás negatív hatásainak leginkább kitett, egyben a legkisebb alkalmazkodóképességgel rendelkező városrész a történelmi belváros. Zaj és levegő-szennyezettségi szempontból a 61-es és 65-ös utak menti területeken van a legnagyobb igény ezen hatások negatív következményeinek zöldfelületekkel (is) történő mérséklésére.

Sajnos a zöldfelület fejlesztés háttérének szakmai, politikai megalapozása (tervezés-kutatás) sokszor hiányzik, ezért megkerülhetetlenek a tervezési, adatgyűjtési feladatok, amelyek célja a zöldfelületi rendszer fejlesztését célzó intézkedések megalapozása. Mivel Tamási jelenleg nem rendelkezik minden részletre kiterjedő, a ZIFFA ajánlásának megfelelő zöldfelület- és fakataszterrel, kiemelt fontosságú a **Zöldfelületi kataszter elkészítése és az adatbázis üzemeltetése**. További fontos feladat egy hatékony zöldfelület-menedzsment létrehozása, amely nélkül a város zöldfelületei gazdaságosan, hatékonyan, szakszerűen és fenntarthatóan nem fejleszthetők.

A jelenleg érvényben lévő rendelkezések értelmében közpark céljára csak olyan terület alkalmas, amely legalább 1 ha nagyságú és legkisebb oldalmérete is nagyobb, mint 80 m. Ennek Tamásiban csak a parkerdő felel meg, többségük nem éri el ezeket a paramétereket.

A zöldterületi fejlesztések egyik lehetséges iránya a meglévő zöldfelületek fenntartásának illetve használati értékének növelése (pl. temető rehabilitáció, intézmények, fürdő és kemping zöldfelületi megújítása, jelenleg használaton kívüli, beépítetlen zöldterületek), felújítása. Ez nagyon összetett és bonyolult tervezési feladatot jelent. A másik irány új zöldfelületek kialakítása (Aktív Park, Koppány-menti területek, új temető előfásítása, régi temető kegyeleti parkká alakítása, véderdők.stb.), ami inkább beruházásokhoz kapcsolódik, és sokszor elsődleges célja nem is a zöldfelületek fejlesztése, így az sokszor el is marad.

Prioritások

A zöld infrastruktúra létrehozása és működtetése szempontjából a lakosság hosszú távú „jól-léte” érdekében öt terület kiemelt kezelését tartjuk indokoltnak:

1. A meglevő közhasználatú zöldfelületek mennyiségi és minőségi fejlesztése, a fenntartás színvonalának javítása.
2. A zöld- és vízfelületi elemeknek az ökológiai hálózatok elemeihez történő csatlakoztatása, integráltan és szinergiában működő zöld- és kék infrastruktúra létrehozása.
3. A klímaváltozás hatásaihoz történő alkalmazkodás, a hatások mérséklése zöld- és kék infrastruktúra eszközökkel.
4. Integrált városi csapadékvíz-gazdálkodási rendszer kiépítése és működtetése.
5. A zöldfelületek fenntartásával és fejlesztésével kapcsolatos társadalmi együttműködést erősíteni, szélesíteni, a gazdasági és szabályozási környezetet javítani kell.

A kérdőívet megválaszolók több, mint 80%-a úgy véli, hogy fontos, illetve nagyon fontos szerepe van a zöldfelületeknek az ide látogatók Tamásiról alkotott képében. A válaszadók szerint Tamási fejlődése érdekében a városlakók szemléletformálása az egyik legfontosabb dolog.

Feladatok

A zöld- és kékfelületek állapotával és fejlesztésével kapcsolatos vizsgálatok, tervek elkészítésén belüli feladatok

- Zöldfelületi kataszter elkészítése, kiterjesztése, az adatbázis üzemeltetése, karbantartása
- Városi zöldfelületi kézikönyv elkészítése
- Erdőtelepítési programok szakmai megalapozása, Gyulaj Zrt. bevonásával
- A csapadékvíz gyűjtésére és hasznosítására vonatkozó tervek
- Az invázió és özönfajok elterjedésének felmérése
- Egyedi tájértékek kataszterének elkészítése
- Ökoszisztéma-szolgáltatások térképezése

A zöld- és kék hálózat fejlesztésének feladatai:

A meglevő közhasználatú zöldfelületek mennyiségi és minőségi fejlesztése, a fenntartás színvonalának javítása főbb területei:

1. Vonalas zöldfelületi elemek fejlesztése
 - Az új gyalogos- és kerékpárutak zöldfelületi fejlesztése: a gyalogos és forgalom-csillapított útvonalak, kerékpárutak kialakításához kapcsolódó zöldfelületi fejlesztések. Az építési tervek egészüljenek ki növénytelepítési tervekkel.
 - Új fasorok tervezése és telepítése: a város területén lévő fasorok védelmével és fejlesztésével foglalkozó programterv kidolgozása, a közlekedés-fejlesztési felújítási projektekből a fasor telepítések lehetőségének megteremtése, megtervezése
2. Meglevő városi parkok, zöldterületek fejlesztése
 - meglevő zöldterületek (Szent István park, Buszpályaudvar környezete, Kossuth tér, Liget utca, Illyés Gyula utca, Tóvölgy utca, Könyves Kálmán utca, Bajcsy-Zsilinszky utca) zöldfelületi és funkcionális fejlesztése, játszótér-fejlesztés, úthálózat átalakítása, burkolatok minőségének javítása, áttapadások rendezése, használat nélküli burkolt felületek visszaparkosítása, utcabútorok, arculati elemek egységesítése, kihasználatlan ingatlanterületek funkcióbővítése, ivóutak és illemhelyek telepítése
 - Lakótelepi zöldfelületek megújítása, lakóterületi közterületek rekonstrukciója: a településrészi rehabilitációkhoz, energiahatékonysági és közlekedési projektekhez kapcsolódóan. A városrészek rehabilitációs programjába célszerű beépíteni a zöldfelület rendezés tervét. A fák gondos vizsgálata után, a kivágandó idős fákat hasonló fafajtaival, illetve új fajok betelepítésével, sövények ültetésével célszerű pótolni.
 - A zöldfelület hiányos területek ellátottságának javítása, új zöldfelületek kialakításának programja: új közparkok, közterületek, tetőterületek, zöldtetők, zöldhomlokzatok, minimál-zöldfelületek létesítését, közterületek fásítását célzó projektek

- Városi közterületek, csomópontok, parkolók zöldfelületi fejlesztése
- Parkerdők fejlesztése
- Temetők zöldterületi fejlesztése
- Természeti területek fejlesztése és bemutatása: természetvédelmi területek vízháztartásának javítása, élőhely-rehabilitációs beavatkozásai, invázív fajok visszaszorítása, rekreációs lehetőségeinek fejlesztése
- Sport és rekreációs célú zöldfelületek fejlesztése
- Közhasználatú és egyéb intézmények zöldfelületeinek fejlesztése
- Közbiztonságot javító fejlesztések: köz- és díszvilágítás, kamerarendszer, bekerítés...stb.

A zöld- és vízfelületi elemeknek az ökológiai hálózatok elemeihez történő csatlakoztatása, a klímaváltozás hatásaihoz történő alkalmazkodás, a hatások mérséklése érdekében javasolt projektek:

- Tamási zöld-kék folyosóinak kialakítása, medrek és a kísérő zöldfelületek rendezése, záportározók létesítése és a város vízgazdálkodási rendszerébe való szerves illesztése, a városi kisvízfolyások zöldterületi fejlesztése
- Véderdők, erdősávok telepítése: zöldterületi beruházások az ipari és rozsdaoövetben a zöldfelületi rendszer szerkezeti hiányainak csökkentése érdekében
- Csapadékvíz-elvezető rendszerek megújítása: Tamási Termálfürdőt tartalmazó miklósvári vízgyűjtőterület csapadékvíz elvezetése, különös tekintettel a Termálfürdő valamint a fürdő és a Koppány-patak által határolt területre. Erózió és vízvisszatartási célú hegyoldali övások hálózat létrehozása.

A zöldfelületek fenntartásával és fejlesztésével kapcsolatos társadalmi együttműködés erősítése, szélesítése, a gazdasági és szabályozási környezetet javítása érdekében tervezett feladatok:

- Lakossági zöldprogramok, szellemi zöld infrastruktúra létrehozása
- A zöldfelületek állapotával és fejlesztésével kapcsolatos vizsgálatok, tervek elkészítése, a zöldfelület üzemeltetési hatékonyság javítása: a városi zöldfelületek fenntartása és fejlesztése során alkalmazott technológiák, növény kultúrák és eljárások költség-hatékonyságának fejlesztése

A zöldfelületek fenntartását illetően kérdéseket vet fel a nyilvántartások hiánya, melyek nélkül költség-hatékonyság megítélése, a tervezhetőség nem lehet megfelelő. A zöldfelületek értékeinek védelmében és a külső szereplők által végzendő zöldfelület-fenntartási feladatok elvégzésének felügyelete, ellenőrzése okán kiemelt jelentősége van a hatósági szerepvállalásnak. A köztisztasági rendelet ugyan megfelelő alapot ad az általánosan jó állapotok fenntartásához, és a gazdaságos üzemeléshez, azonban nem teljes körben fedi le a fenntartandó zöldfelületi elemeket. A fás szárú növények védelme nem megoldott, az esetleges kivágások okán megszűnő zöldfelület pótlása nem következetes módszertanra alapozott számításokkal történik, ami eredményezheti a város zöldfelületi vagyonának csökkenését. Emellett érzékelhető a zöldfelületek, a zöld infrastruktúra védelmének határozatlansága. Javasolható tehát egy, a zöldterületi elemek védelmét szabályozó elvrendszer kialakítása (akár jogszabályi kereteken belül), mely meghatározza zöldfelületek külső hatások (pl.: építési tevékenység) elleni védelmét. Egyben szabályozza a zöldfelületi infrastruktúra más infrastrukturális elemekhez való térbeni viszonyát. Mindezen feladatok szakszerűsége és összefogása érdekében indokolt egy zöldfelületi munkacsoport létrehozása, amelynek feladatait az anyagban részletezzük.

Az egyes feladatokon és a településrendezési eszközökön túl minden városi, városrészi stratégia és program kialakításánál és felülvizsgálatánál vizsgálni kell, hogy vannak-e a ZIFFA-val való összefüggései, és a ZIFFA mely elemei emelhetők át az adott tervbe, programba. A városi zöldfelületek térbeli fejlesztési lehetőségeit a város rendezési terve, megvalósulásukat rendszerint a pénzügyi terve (költségvetése) határozza meg. **A hálózatok és új jelentős zöldfelületek létrehozása, a környezeti állapot javítása, mint cél csak hosszú távú tervezéssel és ütemezett megvalósítással érhető el.**

A ZIFFA teljes egyeztetési anyaga a mellékletekkel 2017. november 1-én megküldésre került.